

2 januari 1915

Rotterdam – Voor de Belgen.

Het stoomschip Lincluden, uit Londen alhier aangekomen, heeft ruim 6000 ton meel voor de Belgen aangevoerd.

Parijs, 1 januari. Officiële kennisgeving van vanmiddag drie uur:

De vijand heeft zonder resultaat Sint Joris en het bruggenhoofd, door de Belgen ten zuiden van Diksmuide opgericht, beschoten.

Berlijn, 1 januari. Officiële kennisgeving van vanochtend uit het grote hoofdkwartier: Bij Nieuwpoort is niets van belang gebeurd.

Van herneming van het door vijandelijk kanonvuur volslagen in puin geschoten gehucht Sint Joris is op grond van de hoge waterstand aldaar afgezien.

Sedert een week of zes is de oorlog weer verplaatst, te ver ditmaal, dan dat wij hem nog vernemen. En het geeft een vreemd gevoel, als men gaat denken dat op het eigen grondgebied, en dat toch niet zo heel ver van Brussel, gevochten wordt, en geweldiger dan ooit, zonder dat wij er het minste van horen.

“Ik kan niet meer slapen zonder het kanon”, moet Streuvels hebben gezegd. Hij woont vlak bij het gevecht, en zal nu ook wel de beiaard kennen van het onderscheiden geschut, de verschillende stemmen van het schrikkelijke orkest dat ook wij maanden moesten horen. Thans is dat voor ons, Brusselaars, gedaan. De vurige monden zwijgen. En toch weten wij dat anderen ze horen huilen. Onze verbeelding ziet ze. Maar wij staan er tegenover als doven, en als doven zijn wij bedreigd met onbegrip, met ongelooft.

Ja, wij hebben ze gekend, de muziek der vernietiging, en onder ons waren er die echte dilettanten waren geworden, en liefhebberden in kanongebulder. Zij hadden hun geest gescherpt op de onderscheiden klanken, en op de richting van waaruit ze kwamen. “Le solfège de l’artillerie”, had een vriend van mij, een Frans-Belgisch dichter, dat genoemd, en hijzelf scheen de uitdrukking wel aardig te vinden. Dachten wij dan niet meer aan de uitwerking van het schrootgeblaf? Och, zekere zondagochtend, ik vergeet het van mijn leven niet, kwam het zo dichtbij dat ik, die aan mezelf beloofd had tot de laatste man te blijven, het ogenblik gekomen dacht te gaan vluchten ... Maar ging het geluid verwijderend, dan kwam, met het gevoel van betrekkelijke veiligheid, het vernuftige berekeningsoefeningetje, het spelletje van schatten en bepalen terug als een geneugte, als een geboden afleiding. Het geluid van de oorlog leidde, vreemd genoeg, onze gedachten van de verschrikkingen van de oorlog af. In tijden als deze schaamt men zich minder dan ooit om de eigen zelfzucht. Een argeloos egoïsme wint het op alle schijnheiligheid. En zo hecht men, ter eigen voldaanheid, heel veel prijs aan de empirische wetenschap van de klank der veldartillerie uit noord-noordwest, gesteld de richting van de wind en gelet op hinderpalen of weerkaatsingsvlakken. Wat echter die strelende knapheid aan vernielde mensenlevens betekent, daar bekommert men zich niet om. En ik denk aan de anekdote die een vriend mij vertelde. Het was onder het bombardement van Mechelen. Met zijn vrouw en zijn twee dreumesen van kinderen zat hij, bij kaarslicht, in zijn kelder. De kinderen speelden oorlog natuurlijk. De oudste, drie jaar, kraaide: “Boem! Doen de soldaten” En op datzelfde ogenblik viel er een bom twee huizen verder.

Er wordt sedert zes weken gevochten aan de IJzer. Ditmaal horen wij het niet. Ons is dus zelfs het genoeg ontegd van het

geestelijke spel met oorlogsgeluiden. Wat wij van de oorlog vernemen: niets dan steeds maar nieuwe troepen, die gaan en komen.

In Brussel blijven ze natuurlijk rustig, maar wij weten wat zij betekenen. En waar wij van het gevecht niets anders vernemen dan hun bedaardheid, waar wij er niets van horen, waar wij er zelfs niets van lezen - sedert drie dagen is ons de Nieuwe Rotterdamsche Courant ontzegd - lopen wij met een beklemming, of men de dampkring rondom ons aan lucht had leeggepompt, of wij in een ijlte woonden die ons ineens heel zwaar zou hebben gemaakt, met de ontreddering van die onontkomelijke zwaarte. (Zwaarte is het eigenlijke woord niet; het eigenlijke woord kan ik niet vinden).

9 december.

De eerste daad van de nieuwe gouverneur-generaal is het wegruimen van een mogelijk misverstand geweest. Er kon nog onzekerheid bestaan bij sommigen, over de bevoegdheid van staatslichamen, die niet werden afgeschaft, al hadden zij hun werkzaamheid doorgaans gestaakt. Hadden de uitvoerders van de beslissingen van die lichamen nog enige machtiging tot het uitoefenen van hun ambt, laat staan macht?

Een proclamatie van generaal Freiherr von Bissing komt ons inlichten: alle bevoegdheid der provinciegouverneurs gaat op de militaire gouverneurs over: hijzelf heeft regeringsmacht in de plaats van de koning.

Een verdere mededeling, die niet officieel werd aangekondigd, en die ik van particuliere zijde vernam (ze te bevestigen durf ik niet): Brussel zou met nieuwe rekvisities bedreigd zijn. Er heerst zo goed als geen zichtbare armoede in Brussel. Ik druk op het woord

zichtbare. Het getal der bedelaars is wel te verstaan vertienvoudigd: iets wat wel heel zichtbaar is, maar nog geen armoede bewijst, want, wordt men te Brussel ook heel spaarzaam, men blijft liefdadig als men er met een nikkelstukje kan van af komen. Wat ook zichtbaar is, en bewijst dat de armoede met energie wordt tegengewerkt: de soep- en klerenuitdelingen. Niet zichtbaar is echter: de nood van velen, die een goede broodwinning maar geen fortuin hadden, en daaronder ken ik grote ambtenaren, en nu niet meer worden betaald; van kunstenaars, die nooit aan sparen hebben gedacht en nu natuurlijk vergeefs op bestellingen wachten; van lieden wiens geld in "onroerende goederen" is gelegd, die in oorlogstijden geen intrest opbrengen. Het ergste: het is bij dezen, bij dezen alleen dat wordt aangeklopt bij geldinzamelingen en omhalingen. Zij zijn het die desgevallend de schade van rekwisities en oorlogsschattingen voor het grootste deel te dragen hebben ...

Hetgeen natuurlijk niets afdoet van de, ook zedelijke, waarde der tegemoetkoming aan de mindere standen, waar met stille heldhaftigheid, soms ten koste van eigen ontbering, de "arme rijken" hun deel in hebben. Dat ondersteuningswerk, hetwelk iedere maand niet minder dan zeven miljoen frank aan het inrichtingscomité voor Brussel en voorsteden ("Gross-Brüssel" zeggen de Duitsers) kost, en verder door de gemeentekassen en door particulieren geholpen wordt, dankt veel bijstand aan de Amerikaanse "Commission for relief in Belgium". Het woord "relief" vind ik heel gelukkig gekozen: het kan ook op morele wederopheffing van ons arm land doelen, en doet het ook ongetwijfeld.

Thans ziet men de zware motorwagens der "Commission", beladen met kleren en ondergoed, van lokaal naar lokaal rijden, waar de uitdelingen plaats hebben. Zo'n lokaal heb ik bezocht. Stel u voor

een lange, lange zaal in een oud, de laatste jaren zo goed als ongebruikt gemeentegebouw. Ik dring door drommen volk, langs een duistere gang vol bittere en zure geuren. Het volk wordt in bedwang gehouden door burgerpolitie. De zaal, waar de gekalkte muren afschilferen, in twee ongelijke delen gesplitst door iets als een toonbank. Achter de toonbank de gediensdige dames en heren van het comité, die het danig druk hebben. Terwijl aan een tafel juffrouwen zitten te schrijven als vlijtige schoolkinderen, houden anderen zich bezig met het schiften van roze en witte kaarsen. En in het midden staat een als het ware onverschillig kachelkje te gloeien.

De warmte van het kachelkje brengt de honderden en honderden kledingsstukken, die ordelijk op lange tafels gestapeld liggen, aan het zweten; geur van wol en van katoen; geur van de arme naaisterkamertjes, waar die kleren gemaakt werden; geur van deftige en gelaten armoede.

En voor de toonbank, waar de voorzitter met grote gevatheid en bewonderenswaardige ijver fungeert, de lange stoet der dutsen, die de winterwarmte komen afhalen. Op vertoon van de kaart, die hun toegang geeft tot de volkssoep, is hen enkele dagen tevoren een andere kaart overhandigd. Daar hebben zij op geschreven, wat zij aan kleren het dringendst nodig hadden. Die tweede kaart is dan zorgvuldig onderzocht geworden: velen eisen boven de mate van de geefkracht; trouwens er wordt nog veel ingewacht, dat aan allen volledige voldoening zal kunnen geven, maar dat vooralsnog ontbreekt. De naam der verkorenen wordt afgeroepen: een oud vrouwtje, een moeder met een kind aan de schort en een ander op de arm, een groenbleek zwanger meisje, en ook al een struise werkman dienen zich aan. Sommigen zetten een weerzinwekkend armoegelaat; velen zijn Brussels joviaal en tappen moppen. Hun

kaart nagezien “un jupon, une chemise de femme, un caleçon, un costume de garçon” wordt naar achteren toe geroepen.

En de burgerpolitie die onder de Napoleontische soldatenmuts en in de witte kiel ook hier werkzaam is, draagt het goed aan: stevig, degelijk goed, van betrouwbare hoedanigheid, en dat geen weldadigheid verraadt. Ieder krijgt naar lichaamsbouw en –grootte; aan de hemden die voor jonge meisjes bestemd zijn zit een gehaakt kantje; de jongens krijgen pakjes als op maat; nog steeds draag ik in mijn ogen de verblindende kleurenpracht van een paar sokken ...

Onder de begunstigden zijn er, die er opgetogen uit zien; anderen weer schijnen wel misnoegd; sommigen lijken totaal onverschillig, alsof het zo hoorde. “Maar allen zullen het van de winter warm hebben”, zegt mij een der helpende dames, “en dat is het voornaamste.”

De stoet der begiftigden duurt oneindig; de jonge dames aan de schrijftafel houden nauwelijks de kantoorlijst bij. De uitdelende voorzitter, die het anders al druk genoeg heeft, moet allerlei klachten en uitleggingen aanhoren. Het kacheltje doe zijn geduldig en gevoelloos kachelplichtje.

En intussen wordt mij door een comitélid uitgelegd, hoe dit alles ineen zit, hoeveel het maandelijks kost, hoe het een aantal naaisters aan werk help. En dit danken de armen voor een goed deel aan de weldadigheid van een burgerij, die onder de oorlog meer lijdt dan wie ook.

12 december.

Acht uur 's morgens (Belgische tijd), en de stalen strakheid van een vrieslucht.

Op zwarte, pezig gespierde paarden, manegedieren, die stappen als in het circus, over de vuurrode schabrak de witte benen in de glimmende laarzen, rijden de dragonders der garde voorbij. Zij zijn geheel in het wit. De witte handschoenen met hoge mouwschacht aan de gele leitoom; over de rechterarm het riempje dat de lange lans met het zwart-witte vlaggetje bevestigt. En op het hoofd de grote zilveren helm, tot diep in de nek, en bovenaan de vergulde adelaar.

Zij rijden voorbij. Zij doen wel wat theatraal aan. En men denkt: zo'n wit uniform moet op het slagveld al heel gauw vuil worden. Maar welke prachtige ruiters! Overdag zien wij ze voorbij lopen, te voet dan. En dan zijn ze zwaar, sommigen al te dik, de meesten te klein voor wat men bij zulk pompeus uniform verwacht. Eenmaal te paard echter zijn zij, van bij de drie trompetters die vooraan rijden, het speeltuig op de dijk, tot bij de onderofficier die achteraan de regimentsvlag draagt, enig: als samengegroeid met hun dier, echte kentauren in Lohengrinskostuum. En die dan ook echte bewondering wekken.

Tegenstelling: acht uur 's avonds, op het boulevard. Drommen staan op hun tram te wachten, onder het gehuil der krantenverkopers. Het is een uur van levendige drukte, waarop men niet merkt dat er tegenwoordig veel minder militaire auto's dan voor een maand of zo door Brussel rijden. Als ineens het gegil van zulke auto's door de lucht krijst als het scheuren van zijde, gehoord aan een microfoon. Wij hebben nauwelijks de tijd, opzij te gaan: ons rijdt een limousine voorbij. In de limousine staat halfweg een doodkist.

Te Gent.

Men schrijft ons uit Vlaanderen:

Als aanvulling, gedeeltelijk toetsing, van de berichten uit Gent, aan de tijd ontleend (22 december, avondblad), wordt ons door een paar Gentenaars het volgende medegedeeld.

Dat de nood te Gent thans “schrikbarend” zou zijn, moet overdreven heten. Er is armoede, zeer zeker; honger wordt er echter nog niet geleden; dit kan alleen hoge uitzondering wezen. De bemiddelingen van burgemeester Braun en van schepen Anseele hebben tot een naar omstandigheden redelijke regeling geleid. Door een comité van vermogenden, dat zich het Groene Kruis noemt, wordt dagelijks in de Nederlandse Schouwburg een voedzaam middagmaal verschaft, dat bestaat uit soep, vlees en aardappelen, tegen de geringe prijs van 35 centiemen. Niet alleen behoeftigen, ook personen uit de middenstand, die in gewone tijden haast welstellend mochten genoemd worden, maken er wel gebruik van.

De stad laat werken aan nieuwe darsen, iedere ploeg dagelijks vijf à zes uur, tegen matig loon, wat toch de nood helpt lenigen.

Een belangrijk aantal gefortuneerden zijn te Gent gebleven, al zijn er ook vele uitgewekenen. In de werkhuizen van de bekende vlasspinnerij La Lys wordt gewerkt. Van de meeste huizen die verlaten zijn, worden de voornaamste tot kantoren of woonhuizen voor Duitse autoriteiten ingericht. Wie terugkeert en zijn huis bezet vindt, moet elders een onderdak zoeken. Het mooie gebouw van de Club des Nobles op de Kouter is bezet. Het Palace Hotel is in een ziekenhuis herschape. Door een groot kachelfabrikant werden honderden kachels voor het front geleverd, wat aanleiding gaf tot het bericht, dat er helemaal geen kachels meer te krijgen zijn.

De Duitse bezetting te Gent dagtekent van maandag 13 oktober: de vroegere commandant generaal Junk, is sedert enige tijd vervangen door von Seckendorff. Een oorlogsschatting is niet opgelegd geworden. Alleen moet de stad het leger onderhouden; het getal Duitse soldaten verschilt natuurlijk met de dag. Bovendien heeft de provincie haar deel op te brengen in de krijgsschatting van 480 miljoen, waar ieder der negen provincies zijn deel in te betalen heeft. In de provinciale raadszitting, die onlangs werd gehouden, heeft deze zaak aan de orde gestaan, en, naar verluidt, is die ook door tussenkomst van een financiële instelling geregeld.

De stad heeft ook pas een boete van 100.000 mark (waarvan 20.000 in goud) moeten betalen wegens het breken van een telefoondraad, waar de gemeente aansprakelijk voor gesteld is. De stad heft nu ook een belasting op de ongetrouwde burgers, en wel ongeveer als volgt: burgers van 27 tot 30 jaar betalen circa 5 F, die van 30 tot 40 ca. 10 F, die van 40 tot 50 15 tot 20 F. Er zijn verder opcentiemen al naar de waarde van het bewoonde huis. Met de belasting op de ongehuwden heeft men vooral de kloosters willen treffen: sommigen betalen een gezamenlijk bedrag van 200 tot 800 frank.

De populairste man van Gent is Edward Anseele, de socialistische schepen. Een hele legende is omtrent zijn persoon ontstaan. In hem herleeft het type van de oude gemeentenaren, die geen blad voor de mond namen en door kordate flinkheid de eerbied van vriend en vijand wisten af te dwingen.

Van al de verhaaltjes rondom Anseele zijn er vele die uitsluitend legendarisch zijn; iedere folklorist weet echter, dat een legende doorgaans nooit enige grond van waarheid mist. Zo zou Anseele, de volksvriend, zich eens boos hebben gemaakt als de rekwisities hem

te hoog werden, en met een bof op de tafel hebben verklaard (er was sprake van levensmiddelen): “dit is voor ons, en dat is voor ulder (voor u!)”

Anseele is zeer zeker even koen als driftig, maar hij mist ook geen diplomatenhandigheid, en zo weet hij menigmaal te bereiken, dat het goed recht der Gentse bevolking (die hoofdzakelijk bestaat uit arbeiders) ongeschonden blijft.

Voor het overige is het leven te Gent eerder draaglijk. Jammer dat men er maar zeer weinig nieuws uit het buitenland verneemt. Achtereenvolgens werden er twee voorname Hollandse kranten, die het in het oog van de veroveraar zouden verkorven hebben verboden; misschien ook maar tijdelijk?

Er is tamelijk veel leven in de stad. Natuurlijk vooral vanwege de talrijke Duitse soldaten. De koffiehuisen blijven open tot 10 uur (Belgische tijd), en men kan veel later ongehinderd over de straat lopen¹. Een “bekendmaking” die dezer dagen werd uitgeplakt vermeldt dat men op het Etappengebied waar Gent toe behoort, van 6 uur ’s morgens tot 6 uur ’s avonds vrij kan reizen. De 22^e dezer werd ook afgekondigd, dat voortaan ook te Gent, evenals in het Walenland, waar Belgische postbeambten aan het werk zouden zijn, de post aan huis zou bezorgd worden, nl. door de zorgen van de Gentse burgerpolitie. De brieven moeten echter ongesloten in het postkantoor besteld worden.

¹ De cinema’s lokken vele bezoekers; die van Vooruit wel het meest (de plaatsen kosten 25 centiemen en 15 centiemen); verder zijn nog open de Cinéma Pathé, de Cinéma des familles, Oud-Gent, Volkscinema enz.

Dat o.a. de professoren Pirenne, Paul Fredericq en Vercoullie, alsook anderen en verschillende industriëlen, als gijzelaars fungeren (met ploegen van vijftien moeten zij bij beurten in een privaathuis der Veldstraat “vergaderen”) zal u wellicht reeds bekend zijn.

Hard zal het lot der gijzelaars wel niet zijn, toch vindt menig hooggeleerde voorzeker, dat hij zijn tijd nuttiger achter zijn leerstoel of in zijn studeervertrek kon besteden. “Das ist” waarschijnlijk “der Krieg!”

Het Antwerps centraal bureel, Kunstlei 64 te Antwerpen, deelt mee, dat uit een gehouden enquête der Verzekeringskas gebleken is, dat op de 1000 werklieden, in gewone tijden bij de bouwbedrijven in België werkzaam, slechts 55 thans werk hebben, bij de transportarbeiders 170 per 1000. Deze cijfers schijnen nog te zullen verminderen.

De economische toestand van België.

Brussel, 23 december.

Het blijft steeds van belang om in dit grote crisistijdperk na te gaan, wat er van België wordt. Weinig toch zal het voorkomen, dat in een zo bloeiend land binnen een zeer kort tijdsverloop het economisch leven volkomen vernietigd werd en zelden zal men de gelegenheid hebben om op zo directe wijze studie te kunnen maken van een verwording van het gemeenschapsleven als het huidige België dit te zien geeft. Wij hebben hier de gelegenheid voor een soort vivisectie, waarvan wij gebruik moeten maken, al kunnen wij ons geen afgerond beeld maken en al zijn wij slechts aangewezen op fragmenten, die echter, met het oog op later onderzoek, reeds nu vastgelegd behoren te worden.

Reeds eenmaal (in het avondblad van 21 november), deelde ik daartoe enkele feiten mee en nu schijnt mij het ogenblik gunstig om opnieuw iets te zeggen over de economische toestand van België van dit ogenblik. De belangstellende kan de beide artikels dan onderling vergelijken.

Te meer is het op dit ogenblik van belang het Belgische leven weer eens te overzien, daar, zoals de lezer bekend is, wij hier sedert het begin der maand leven onder een nieuw regime. Maarschalk von der Goltz is opgevolgd door generaal baron von Bissing, welke, ik meldde het u reeds, ook voor de herleving van België's economisch leven werkzaam wil zijn. Te weinig blijkt nog uit de enkele besluiten door hem genomen, welke koers de nieuwe gouverneur-generaal uit wil, maar in welke toestand hij het terrein van zijn werkzaamheden vindt, tracht ik u hierna te schetsen.

Onder de gouverneur-generaal staan aan het hoofd der provincies militaire gouverneurs, officieren met de rang van luitenant-generaal of majoor-generaal, die hun zetel hebben in de hoofdsteden der provincie. Elke provincie is onderverdeeld in drie of vier districten. De steden Brussel, Antwerpen, Luik en Namen hebben bovendien een bijzondere militaire bevelhebber. Naast deze militaire overheden staat dan telkens een burgerlijk bestuur (Zivil-verwaltung).

De verhouding met de bestaande burgerlijke overheid is in grote lijnen vastgelegd in het besluit door de nieuwe gouverneur-generaal bij de aanvaarding van zijn ambt uitgevaardigd; het tweede artikel luidt aldus:

Alle bevoegdheden, welke volgens de wetten op het provinciaal en gemeentelijk bestuur behoren aan de provinciale gouverneurs,

worden uitgeoefend door de militaire gouverneurs van het Duitse rijk. De voorzitters van het burgerlijk bestuur, toegevoegd aan de militaire gouverneurs, behandelen uit naam van deze laatsten de lopende zaken der provinciale administratie; zij behartigen de zaken der bestendige afgevaardigden en zitten deze voor. De bevoegdheden, toebehorende aan de koning der Belgen, worden door mij, in mijn hoedanigheid van keizerlijk gouverneur-generaal, uitgeoefend.

Op de voet van deze nieuwe regeling werden dan ook de Provinciale Staten tegen 19 dezer bijeengeroepen om te beslissen over de wijze van opbrengen der nieuwe oorlogsschatting van 40 miljoen frank per maand, waarover ik u reeds in een vorige brief berichtte. De moeilijkheden, waarop deze nieuwe eis der Duitse regering stuitte schijnen (zekerheid is omtrent de daarover gevoerde besprekingen niet te verkrijgen) op een of andere wijze te zijn opgelost, tenminste, tegen de verwachting in kwamen de Provinciale Staten zaterdag jl. bijeen en ziehier wat er besloten werd. Uit voorafgaande besprekingen was gebleken, dat de Duitse overheden deze concessie hadden gedaan: terstond na betaling van de eerste maandelijksse termijn zouden de opeisingen voor het leger, tot nu toe met oorlogsbons verrekend, in contanten worden uitbetaald. Om deze redenen raadden de rapporteurs aanneming van het voorstel aan op deze basis: een regeling wordt getroffen met de Belgische Nationale Bank en met de Société Générale de Belgique, die de vereiste sommen zullen verschaffen; later zullen de provincies, die nu gezamenlijk deze lening opnemen, dan nader bespreken welk gedeelte der oorlogsbelasting op elk van haar komen. In de gewone zittingen der Staten zal dan besloten worden op welke manier in 1916 de voorgeschoten sommen terug zijn te betalen. De Staten van Brabant namen het voorstel met 56 tegen 4

stemmen aan. Dezelfde besluiten werden in de andere statenvergaderingen genomen.

Het grootste voordeel aan deze oplossing verbonden is zeker wel, dat op deze wijze de belastingbetalers niet terstond lastig gevallen moeten worden, want dit zou bezwaarlijk gaan. Immers, enerzijds zijn de meeste kapitaalkrachtige Belgen buiten hun vaderland en dus niet te bereiken, terwijl aan de andere kant de middenstand, die wellicht in zijn zaken het meest door de oorlog getroffen wordt, reeds op allerlei wijzen zijn financiële draagkracht heeft zien belasten. Want men ma niet vergeten dat, om maar iets te noemen, de hoge plaatselijke oorlogsschattingen, het onderhoud der talloze werklozen en armlastigen en zoveel andere moeilijkheden aan de gemeentekassen zeer zware eisen hebben gesteld. Hieraan tegemoet te komen wordt dan ook overal een vraagstuk, dat de gemeenteoverheden de grootste zorgen baart. Gent ging reeds voor met een belasting van twee frank per ingevoerde ton steenkool en met een belasting op eigenaars van leegstaande percelen, welke laatste ook in Brussel staat afgekondigd te worden. Antwerpen eist een tolgeld van ieder persoon, die de stad betreedt en verlaat, en overal wordt men aangespoord zijn nog niet verrekende belastingen te voldoen. Doch dit alles is bij de reusachtige bedragen, die opgeëist moeten worden, slechts een druppel in de zee en met schrik ziet men dan ook nieuw op te leggen schattingen tegemoet, want het einde is er nog niet van te zien. Gisteren nog werd bekend dat aan Kortrijk, een stad van een 35.000 inwoners, waar de nijverheid ook al geheel stil ligt, een schatting van tien miljoen was opgelegd, wegens het verbergen van wapens! En zo gaat het voort.

Daarbij komt, dat de armoede hand over hand toeneemt en er duizenden nodig zijn om de nood in dit barre jaargetijde althans

enigszins te lenigen. Honderden houden zich met dit liefdewerk bezig, maar de ellende, die in kleinere plaatsen op het platteland geleden wordt, moet verschrikkelijk zijn, want juist daar zijn levensmiddelen en het vooral in de winter zo nodige licht en vuur schaars. Steenkool en petroleum zijn trouwens in de steden ook al moeilijk te verkrijgen, zodat er stemmen opgaan lezingen en avondschoolen voor ouderen te openen en de moeders verzoeken om aan de kinderen geen huiswerk meer op te geven, daar dit onnodige uitgaven voor licht op de huishoudrekening brengt. Zijn dit geen treffende staaltjes van de heersende ellende? En dat hierin geen overdrijving schuilt, bewijzen de cijfers. Hier te Brussel is de petroleum niet te krijgen, steenkool kost 50 frank de ton, tegen in gewone tijden 38 frank, maar ook van dit nu kostbare artikel worden uitdelingen van gemeentewege gedaan. In de andere steden is het al evenzo gesteld.

Een einde van dit alles is nog lang niet te voorzien, want ondanks de van Duitse zijde herhaalde verzekeringen, dat de hervatting van het gewone leven een hoofdzorg bleef en de pompeus afgelegde verklaring, dat na de inneming van Antwerpen het geregelde verkeer weer zou hervat worden, blijkt van dit alles niets. En dit kan ook niet, ik wees er reeds op, zolang alles aan het militair belang ondergeschikt moet worden gehouden.

Het spoorwegverkeer is in verschillende richtingen wel zo'n beetje hersteld, maar geenszins in de mate, dat het ook maar enigszins aan zeer bescheiden economische behoeften zou voldoen. Ik geef u weer enige voorbeelden. Van Brussel naar Gent gaat men in drie uur eerst per tram en per rijtuig naar Asse en vandaar per buurtspoor. Van Gent kan men over Ursel naar Brugge, per buurtspoor in 2 ½ uur. Van Ursel over Eeklo naar de Hollandse grenzen, maar daar niet over! Enz. enz. De prijzen zijn zeer hoog,

ongeveer vijf cent per kilometer. Dit is de praktijk; in theorie is er een Verwaltungsrat der Belgischen Eisenbahnen, aan wie de zorgen voor dit verkeersmiddel zijn opgedragen.

De post werkt ook beter, vooral in het binnenland, maar voor het buitenland mag men alleen naar Duitsland schrijven; zelfs naar Oostenrijk worden geen brieven aangenomen en naar Nederland, jammer genoeg, al evenmin. In dit verband dient er op gewezen, dat de nieuwe gouverneur-generaal dezer dagen opnieuw heeft laten aanplakken, dat volstrekt niemand op andere wijze dan per Duitse post brieven mag doen vervoeren. Feitelijk is alle briefverkeer tussen ons land en België dus verboden. Telegraaf en telefoon werken nog steeds niet, d.w.z. niet voor het publiek. Alleen Wolff schijnt naar ons land te mogen seinen, hetgeen ons wel enigszins deloyale concurrentie lijkt. (Hier behoort het nog steeds niet gevonden ironieteken te staan!)

Ook het verkeer op sommige waterwegen is zowat hersteld, maar ook hier heeft men te kampen met talloze moeilijkheden, voortvloeiende uit de eisen, die het militair belang stelt; passen en paperassen zonder tal. Voor elke reis moet niet alleen de kapitein, maar elk lid van de bemanning een Passierschein hebben, welk papier na elke reis weer moet afgegeven en voor een nieuw ingewisseld worden; het vaartuig mag overal doorzocht worden en is eigenlijk nergens zijn leven zeker.

Zo ziet men dat er feitelijk sedert een maand weinig vooruitgang te bespeuren is. Hoe het in verschillende takken van nijverheid gesteld is, hoop ik in een volgend artikel uiteen te zetten.

Antwerpen.

De 9^e december is te Antwerpen de volgende bekendmaking van de Duitse overheid aangeplakt.

De bevolking van Antwerpen en omgeving wordt dringend verzocht, al de kledings- en uitrustingsstukken, wapens, krijgsvoorraad, hulzen of delen daarvan, alsook alle andere voor het oorlogvoeren benodigde voorwerpen, zowel van het Duitse of van andere legers voortkomend, en die zich nog in haar bezit mochten bevinden of door haar zouden gevonden worden, aan de naastbij gelegen troepenafdeling af te leveren of, waar het niet ontplofte artillerievoorraad geldt die, wegens het daaraan verbonden gevaar voor ongevallen, niet mag aangeraakt worden, aan voornoemde troepenafdeling nauwkeurig aan te duiden.

Voor het inleveren of ontdekken van zulke voorwerpen zal de volgende beloning betaald worden.

- 1°. Voor gesorteerd geel koper, koper, brons, aluminium, zink en lood per kilogram 25 pfennig.
- 2°. Voor ijzer waaraan andere metalen gehecht zijn (artillerie-ontploffingsstukken) per kilogram 3 pfennig.
- 3°. Voor ijzer waaraan geen andere metalen gehecht zijn per kilo 1 pfennig.
- 4°. Voor al het overige (kledingsstukken, blanke en handvuurwapens, uitrustingsvoorwerpen van alle aard) per kilo 15 pfennig.
- 5°. Voor geld en voorwerpen van waarde, welk ook het bedrag is, 5 ten honderd der schattingswaarde.

6°. Voor afzonderlijke voorwerpen, bijzonder voor zulke van grote waarde en die moeilijk of gevaarlijk in zekerheid te brengen zijn (veldkijkers, kunstmatig vervaardigde toestellen, wagens, mitrailleurs, paarden, vee) volgens hun waarde en de moeilijkheid om ze te bergen, 5 tot 7 ten honderd der schattingswaarde.

7°. Bij niet-ontplofte artilleriestukken, voor elke plaats waar ze gevonden worden 50 pfennig.

Degenen die dergelijke voorwerpen zouden behouden, vernielen, in de grond verbergen of op andere wijze verstoppen of degenen, aan wie zulke daden bekend zouden zijn zonder ze aan te geven, worden met gevangenis gestraft.

De Duitse "Hafenkommandantur" te Antwerpen heeft daar de 20^e december het volgende bekend gemaakt:

Met betrekking tot de scheepvaart is het verboden:

- 1°. Passagiers aan boord te vervoeren:
- 2°. Brieven, foto's en nieuwsbladen te verzenden.
- 3°. Aan Belgen toebehorend privaateigendom zonder toelatingsbewijs te vervoeren.
- 4°. Reisduiven aan boord te houden of te vervoeren.

Ingeval van inbreuk op bovenstaand verbod, zal niet alleen de scheepskapitein, maar ook de gehele bemanning krijgsgevangen genomen en naar Duitsland gevoerd worden. Het betrokken schip wordt terzelfder tijd in beslag genomen.

Naar van bevoegde zijde verzekerd wordt, zal eerstdaags het postverkeer in de stad Antwerpen van overheidswege geregeld worden.

Dagboek van de oorlog (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 13 december.

De nieuwe gouverneur-generaal schijnt het er op aan te willen leggen, alle achterstallige zaken maar ineens met energie op te ruimen. Nu laat hij tegen 19 dezer de provincieraden bijeenroepen (de provinciegouverneurs hoeven er niet bij te wezen), die beslissen zullen hoe de oorlogsschatting, die ons is opgelegd, zal worden betaald. Van die oorlogsschatting hadden wij vroeger al gehoord; maar men had er toen niet verder over gepraat; en zo was men zelfs gaan geloven dat de vastgestelde som, niet minder dan vijfhonderd miljoen, in één jaar te betalen, ook de Duitsers wat hoog was gaan schijnen, zodat zij er voorlopig van hadden afgezien.

De eenvoudigen die aldus dachten zien hun waan ineens ineenstuiken als een kaartenhuisje; op het ogenblik dat de provinciale staten bijeen werden geroepen, werd ons ook medegedeeld, dat de verenigde provincies van het land maandelijks en voor de duur van het jaar gezamenlijk veertig miljoen kregen te betalen. Eerste vervalddag: 15 januari. Over de wijze van uitbetaling zou de Duitse regering toezicht houden.

Wij weten dus waar ons aan te houden. Achter het oor krabben baat niet. Zodat ons niets anders staat te doen dan te vertrouwen in de wijsheid van de provincieraden.

“Als het maar niet weer op ons terugvalt” zucht een burgermannetje, die naast mij de afkondiging staat te lezen. “Al de

rijken zijn weg met hun geld”, mijmert hij verder, “en het is bij de werkman niet dat men de miljoenen zal gaan zoeken” ...

15 december.

De aanplakbiljetten, waarbij ons de veertig miljoen per maand werden gevraagd, hebben een kort leven gehad. Ziet men er nog een paar in afgelegene wijken, in de stad zijn zij onvindbaar geworden, overplakt als ze werden met allerlei oorlogsnieuws. In steden als Brussel zijn er steeds mensen die buitengewoon goed zijn ingelicht. Zij weten letterlijk alles, en hebben voor elke bewering een bewijs. En nu kwamen zij ons mededelen; een neutrale regering die zich het lot van België aantrekt zou hebben geëist dat de toch al heel hoge sommen door sommige steden betaald, (Brussel kwam er van af met vijftig miljoen), zouden worden afgetrokken van de globale oorlogsschatting, die aldus aanzienlijk zou verminderen.

In hoever dit voor waarheid en als reden van het verdwijnen der afkondiging kan gelden, zal ik niet beslissen. Ik vrees echter ten zeerste, dat de Duitse regering niet zal laten afdingen ...

16 december.

Ik zit achter mijn kachel te dubben over de dood van Prof. van Gehuchten. Buiten huilt de wind. Ik denk aan die grote schone man met de fluwelen blik en de innige handdruk. Niemand liet als hij de impressie achter van eerlijkheid en eenvoud, grondslagen van een harmonisch leven en eenvoud, grondslagen van een harmonisch leven, naar geest en lichaam gezond. En wie één enkele maal met hem een lang gesprek mocht hebben, wist schroomvol dat hij voor een geniaal man stond, met wonderklare en diepe maar toch kinderlijk reine blik, niet alleen op zijn vak, maar ook op elk levensverschijnsel; iemand met Goethiaanse aanleg, die ook buiten

de eigen studie intuïtieve kennis en wijsheid bezat in kunst en wetenschap; een zeldzame intelligentie die, aldoor besproeid door een milde ziel, nimmer verdorren kon, eeuwig jong zou blijven, en die tenminste evenveel liefde als eerbied afdwong.

Ik zit te dubben: nog een van de beminden die ik niet terug zou zien ...

Als ineens, onder mijn venster, drie kinderstemmen, schrill en rins, met onaangenaam keelgeluid aan het zingen gaan. Het stemt eerst wrevelig: ik word niet gaarne in mijmeringen gestoord. Maar wekt, niet alleen om de zeer eenvoudige kortademige melodie, een litanievormige sekwentie, maar ook om de woorden, een kerstlied, mijn aandacht. En mijn hart gaat blij open, waar ik onderscheid:

O ster, o ster, waar zullen wij gaan?
Wij zullen tezamen naar Bethlehem gaan,
Van Bethlehem naar de schone stad
Waar dat Maria met het Kindeke zat.
Wie zal dat Kindeke offeren?
De dochter van Jochim.
En als wij uit de kerk kwamen,
Wie zagen wij daar staan?
Jesu met zijn kruisken aan.
Zijn kruisje aangedaan.
Dan trokken wij Jezus de nagelkes uit,
Dan schonk er Maria de wijn,
Dan schonk er Maria de wijn.
Dan speelden wij op ons viooltje.
Op zijn viooltje:
Laat ons samen vrolijk zijn.
Laat ons samen vrolijk zijn.”

De zang staakt. Zacht gemompel van stemmen. Ik doe de voordeur open: zij zitten op de knieën voor het verlichte keldergat, achterste omhoog, en in de gloed van het gas zie ik hun rode, blozende gezichten. Als ze mij zien, schrikken zij op, reiken al gauw de verkleumd blauwe hand: “Krijgen wij een cent?”

Ik wenk ze binnen. Ze staan bedremmeld in de warme kamer, zien langs de muren op, en naar de grote schrijftafel. Maar hun brutale jongenskoppen, blakend van gezondheid, lijken allesbehalve beschaamd. “Waarom komen jullie nu al met kerstliedjes?” vraag ik. “Ah, omdat het koud is!” antwoordt de grootste, en de twee anderen stemmen in.

Zij krijgen elk een koek, waar ze gulzig in bijten. Als hij opgegeten is, vraag ik of ze nog liedjes kennen. Ze bezien elkaar, en dan, zonder verdere afspraak:

“Op een nieuwejaar,
Dan sliep ik met mijn vaar;
Mijn vaer wou dat niet hebben:
Dan slaap ik in mijn bedde.
Mijn bedde was te maken:
Dan slaap ik in het laken.
Het laken was te wassen:
Dan slaap ik in de plassen.
De plassen waren te diep:
Dan slaap ik in het riet.
Het riet dat was te rot:
Dan slaap ik in de hond zijn hondekot.
De hond begint te grollen:
Dan trek ik bij zijn krollen.
Zijn krollen waren te nat:

Dan trek ik in 't verken zijn g ...”

Het laatste woord komt er niet uit: zij moeten teveel lachen, rood tot achter de oren. Ik lach mee, geef hun elk een klinkende nikkel. En de kleinste dan, die een wijs gezichtje heeft, zegt uit eigen beweging: “Wil ik er nog eentje zingen?”. Zijn makkers zien hem verbaasd aan. Maar hij is al aan de gang met een vals en pijnlijk stemmetje en heel veel oplettende ijver:

“Nieuwjaarken, ik sta hier buiten,
Al met mijn mandje al in mijn hand;
Ik zal het nemen, ik zal het geven,
Ik heb zo geerne een koekenbak.
Ja, dat is waar; ja, dat is waar;
Ik heb zo geerne een zalige nieuwejaar” ...

Stilte valt in. Zij voelen dat zij mogen vertrekken, maar weten niet goed hoe te doen. Ik sta op, zeg hun: “Op kerstavond moogt ge nog een keer komen.” Hun blauwe ogen zien vertrouwend en blij naar mij op.

“Dag meneer!”

Twee minuten later hoor ik ze wat verder staan zingen ...

En ik zit weer alleen. En ik denk weer aan de heerlijk levende krachten die ons in deze oorlog ontvielen. Maar ik denk ook aan de eeuwige ziel, aan de eeuwige levenskracht van mijn volk, die daareven in mijn kamer heeft staan zingen.

Ik ben wel weemoedig: ik ben niet treurig.

17 december.

Afschrikking: wij horen weer het kanon.

Wij wisten wel dat er daar aan de IJzer nieuwe bedrijvigheid moest heersen: ook al hadden de bladen er ons niets van gemeld. De voorbijrijdende treinen, die uit Vlaanderen kwamen, of beladen met materiaal en soldaten, (er zijn er van alle soorten) naar Vlaanderen gaan, zeggen ons dat nieuwe, meer verwoede, misschien beslissende gevechten aan de gang zouden zijn. Over de boulevard zagen wij nieuwe manschappen lopen: echte reuzen, eerbiedwekkend zo door de uitdrukking van het strenge gelaat als door de gestalte. "Na de witte Kentauren, de donkere Lapithen", zegt mij een helleniserende vriend. En wij denken aan de legendarische strijden uit Thessalië. Toen ronkten de verre dalen van de rollende rotsblokken: als rollende rotsblokken horen wij in de verte het kanon.

En zowaar, na zo een lange tijd, is het als een verademing de oorlog met onze zintuigen gewaar te worden, en niet langer meer met ons vernuft.

Het verre geschut is een opwekking. Wij ontwaken uit onze dorre, bedisselde gissingen, aanleiding tot onvruchtbaar twisten. Het kanon spreekt: wij zwijgen, en luisteren naar ons bonzend hart.

3 januari 1915

Levensmiddelen voor België.

Van bevoegde zijde vernemen wij, dat de Nederlandse gezant te Berlijn, gesteund door de ambassadeurs van Spanje en de Verenigde Staten, zich tot de Duitse regering gewend heeft inzake het rekwireren van levensmiddelen in België. De Duitse regering heeft naar aanleiding daarvan aanstonds de verzekering gegeven,

dat zolang de Belgische bevolking van elders voorzien wordt van levensbehoeften, generlei rekwisitie zal plaats hebben, noch van de in België uit het buitenland toegevoerde, noch van de aldaar reeds aanwezige voorraden. De nuttige werking van het internationale steuncommissie is aldus ten volle verzekerd.

Brievenverkeer met België.

De Nederlandse consul te Gent, de heer K. J. Kuyk heeft het volgende bekend gemaakt inzake de consulaire postdienst voor Gent en de provincie Oost-Vlaanderen:

Alle brieven die afwijken van de volgende condities, zullen worden geweigerd of vernietigd en zullen dus hun bestemming niet bereiken:

- I. De brief mag niet groter zijn dan 1 vel van 11 x 21 cm en moet zeer duidelijk geschreven zijn en niet tussen de lijnen. Handelsbrieven zijn niet gebonden aan het formaat 11 x 21 cm.
- II. Er mag volstrekt niets over militaire of politieke aangelegenheden in gezegd worden.
- III. Er mag maar één enveloppe gebruikt worden en deze mag niet gesloten worden, moet dus open blijven.
- IV. Adres voor het antwoord moet zijn : Consul Kuyk, poste restante, Sas van Gent om te bestellen aan ...
- V. De afzender moet zijn naam en adres op de achterzijde van de enveloppe vermelden.

Alle brieven zijn aan een strenge censuur van het consulaat en van de Duitse overheid onderworpen. Gazetten, drukwerken en pakketten worden niet aangenomen.

Verzocht wordt geen dankbetuiging voor de te nemen moeite enz., enz., in te sluiten.

Het gebruikmaken van de geboden gelegenheid tot instandhouding van de handels- en familierelaties wordt op zichzelf als dankbetuiging aangemerkt.

Dagboek van de oorlog (Karel Van de Woestijne).

Brussel, 20 december.

Als kerstgeschenk krijgen wij van de gemeentebesturen van groot-Brussel echt wit brood. Het brood was in de laatste weken, hoe dan ook nog ongebuïld, weer veel beter geworden. Sommigen vonden het zelfs lekker, en maaglijders die ik ken, en geen ander brood meer eten, verklaren dat zij zich nooit zo gezond hebben gevoeld. Trouwens, het dient gezegd: sedert het uitbreken van de oorlog is het aantal zieken in Brussel zeer gering. Men is niet rijk genoeg meer om nog ziek te wezen ...

Bruin brood echter, en zelfs het beste, is nimmer wit brood. Nu gaan wij er hebben, iedereen gaat er hebben twee dagen lang. En nu zijn wij allen blij als kinderen om dat schamele geschenk; een eerlijke gezonde vreugde. Nieuwe les van de oorlog: ons tevreden te stellen met het minste, om dankbaar te leren worden voor de geringste liefdesgave.

Een ander kerstgeschenk: de gouverneur-generaal schorst de wetten op militie en burgerwacht. De Belgen hoeven dus voorlopig niet te vrezē, vrees die bij sommigen bestond, voor Duitse dienst opgeëist te worden. De burgerwacht krijgt zelfs verlichting van de formaliteit, waarbij ze zich om de week bij het militair gezag moet aanmelden. Haar houding, vond generaal von Krawel, was in zulke mate bevredigend, dat ze zich nog slechts tweemaal per maand moet gaan tonen ...

Daarentegen is het ons verboden, zout uit een met Duitsland oorlog voerend land in België binnen te brengen, het weze keel-, zee- of kipzout. Ik beken dat ik mij door dat verbod geenszins getroffen voel. Al is het zout weer schaarser en duurder geworden.

22 december.

Het middaguur loopt vol volk. Het middaguur, onder de trillucht, de huiverende ijsslucht, is niet allen druk van mensen, maar ook van een nieuwe angst, die koortsige gesprekken uitlokt: gisteren heeft een Engelse tweedekker over Brussel gevlogen; het heet dat hij in het kerkhof van Etterbeek een bom geworpen heeft. Gaan wij te Brussel nieuwe gewaarwordingen ondergaan, minder aangename ervaringen opdoen? En sommigen denken: gaat Brussel eindelijk de ernst van de toestand geleerd worden? ...

Het drukke middag-Brussel van gespannen dagen, in onverkwikkelijke atmosfeer. - Als ik, midden in de Nieuwstraat, haast verblind ben door deze verschijning: een meisje van niet meer dan tien jaar, maar hoog opgeschoten. De gratie groeit aan hare naakte, sierlijke benen, langs het zeer eenvoudige, haast armoedige kleedje dat tekent de ranke leest, naar de zakkende schoudertjes, waar de magere, nog te lange armpjes hoeken. Het kopje, onder een groezelig wit viltje ivoor blank, is van een verbazend zuivere schoonheid in de donkere omlijsting van het korte haar, op nekhoogte als met een bijlslag recht gesneden. De grote, zwarte ogen kijken met een onbegrijpende en haast beangstigende verbazing, maar het mondje is open en vol betrouwen. Het meisje, het schone tienjarige meisje is de argeloosheid zelve, en slechts het rechte neusje verkondigt het toekomstige gebod.

Heel traag loopt het kleine meisje tussen de menigte. Aan een touw leidt ze een verwaarloosden hazewind, waar ze niet naar omziet. En er is als een licht om haar, en er is zeer zeker ijfte om haar. Want schoonheid vereenzaamt, nietwaar, en wie te schoon is, is tevens armzalig alleen...

Arm, arm kindje, dat alleen zult wezen...

4 januari 1915

Levensmiddelen voor België.

Van bevoegde zijde vernemen wij, dat de Nederlandse gezant te Berlijn, gesteund door de ambassadeurs van Spanje en de Verenigde Staten, zich tot de Duitse regering gewend heeft inzake het rekwireren van levensmiddelen in België. De Duitse regering heeft naar aanleiding daarvan aanstonds de verzekering gegeven, dat zolang de Belgische bevolking van elders voorzien wordt van levensbehoefden, en nog gedurende redelijke tijd daarna, generlei rekwisitie zal plaats hebben, noch van de in België uit het buitenland toegevoerde, noch van de aldaar reeds aanwezige voorraden (Verbeterd bericht).

Algemeen wordt er op de buiten geklaagd over het gebrek aan veevoeder, schrijft de Nieuwe Gazet. Dat voeder wordt uit Antwerpen betrokken, maar mag er niet uit. De gevolgen daarvan doen zich in hoge mate op de melkproductie gevoelen. Alle melkerijen ontvangen minder melk dan onder gewone omstandigheden.

De buitengewone duurte van stro, hooi, haver, meel, enz. zal daarenboven een groot aantal bezitters van vee tot de verkoop van hun hoornbeesten doen besluiten. Daar ligt het gevaar voor de

toekomst besloten. Het ware derhalve te wensen, dat de handelaars in de stad toelating kregen om het veevoeder af te leveren.

De Duitse gouverneur van Antwerpen, generaal Freiherr von Huene, heeft op de eerste kerstdag de volgende bepalingen betreffende het verkeer over de grens van het gebied der versterkte stelling van Antwerpen tussen het kanaal Antwerpen-Turnhout en de Schelde bekend gemaakt.

1°. Het overschrijden van het gebied der versterkte stelling is, ook voor voetgangers, alleen langs de volgende steenwegen toegelaten: Kapellen-Putte, Kapellen (noordelijk deel)-Essen, Brasschaat-Maria ter Heide, Schoten-Brecht.

2°. Al de andere banen en wegen zijn voor elk verkeer afgesloten. Het straatverkeer over de grens van de versterkte stelling is slechts toegelaten van 8 uur 's morgens (Duitse tijd) tot het invallen der duisternis.

3°. De grens in de richting van Holland mag slechts overschreden worden op vertoon van een door de Duitse militaire overheid afgeleverde reispas.

De personen, die zich van Holland naar België willen begeven, moeten in het bezit zijn van een door de overheid van hun land of door hun consul eigenhandig ondertekend eenzelvigheidsbewijs, een dienststempel dragend en voorzien van hun foto. Dit bewijs moet de oorzaak van de heenreis aangeven.

Voor het verder reizen in België van de grens af, of voor de terugreis naar Holland wordt echter een reispas der Duitse overheid gevergd.

4°. De in- en uitvoer van wapens, delen van wapens, ammunitie en ontplofbare stoffen is verboden. Levende duiven mogen niet over de grens gebracht worden.

5°. Brieven, postkaarten, verboden dagbladen, alsook schriftelijke aantekeningen, in welke vorm ook, mogen niet over de grens meegenomen worden.

6°. Overtredingen van al deze bepalingen worden volgens kriegsrecht gestraft. Op elke persoon die poogt buiten de onder n° 1 opgenoemde overgangplaatsen de afsluitingslinie te overschrijden, wordt geschoten.

De burgemeester van Antwerpen heeft, aangezien sommige personen gebruik maken van de huidige omstandigheden om de prijzen der kolen te verhogen, ter beteugeling van dit misbruik besloten, de maximumprijs der kolen, in de kelder geleverd, als volgt vast te stellen: grote klompen 42 F, middelsoort klompen 40 F, kleine klompen 37 F, cokes grote soort (klompen) 39 F, cokes kleine soort 1/11-60/90 39 F, briketten voor huisvuren 36 F, grote briketten 40 F, alles per 1000 kg.

De handelaars of kleinhandelaars, die boven deze prijzen zullen verkopen, worden bekeurd met een gevangenisstraf van een maand tot vijf jaar en met een geldboete van 26 tot 500 F, met mogelijke toepassing van art. 85 van het Belgisch strafwetboek.

Onafhankelijk van die straffen kunnen de kolen, die men bij de overtreder zou aantreffen, in beslag genomen en aangeslagen worden.

Een brief van Kardinaal Mercier.

Een bijzondere correspondent van De Tijd meldde gisteren uit Roosendaal:

Hedenmorgen is een pontificale H. Mis door Z. Em. Kardinaal Mercier opgedragen in de zo heerlijk geteisterde St. Romboutskathedraal te Mechelen.

Ofschoon de kardinaal-aartsbisschop van Mechelen steeds in correcte houding heeft gestaan, zowel jegens gouverneur-generaal von der Goltz, als jegens de huidige gouverneur-generaal von Bissing, bleef hij steeds protesteren tegen alle handelingen van de bezetter van het Belgische gebied die hij onrechtvaardig vond. Eerst later zal bekend worden, hoe het de kerkvoogd menigmaal gelukte, om door even tactvol als energiek optreden, grote voordelen voor de Belgische bevolking te bedingen.

Thans heeft de kardinaal aan zijn diocesanen een rondschriven gericht, waarin hij met kracht opkomt voor de trouw aan de wettige overheid.

“Neem wel in acht, dat ik u niet vraag, een enkele van uw verwachtingen prijs te geven. Integendeel, ik houd het voor mijn plicht te bepalen, wat u in geweten te doen staat tegenover de macht, die ons land overviel en het tijdelijk grotendeels bezet.

Deze macht is geen wettig gezag; bijgevolg zijt gij haar in het innige van uw gemoed noch achtung, noch verkleefdheid, noch gehoorzaamheid verschuldigd.

Het enige wettige gezag in België is dat, wat aan onze koning, zijn regering en aan de vertegenwoordigers der natie toebehoort.”

Na te hebben uiteengezet, dat de Belgische koning en de wettige regering recht hebben op de liefde der Belgische harten, erkent de kardinaal, dat deze overheden stil en zwijgend de maatregelen toelaten, welke door de bezetting van het land worden genomen, ten bate van het algemeen nut en die daaraan hun rechtswaarde ontlelen.

Door soldaten bezette provincies zijn door die bezetting alleen geen veroverde provincies; even weinig als Galicië een Russische provincie is werd België een Duitse provincie uitsluitend door de Duitse bezetting.

Nochtans is het bezette gedeelte van het land in een toestand, die het oprecht moet ondergaan. De steden, die zich aan de vijand overgaven, moeten de voorwaarden der overgave eerbiedigen.

Van het begin der krijgsbedrijven af hebben de burgerlijke overheden van het land er bij de burgers op aangedrongen, dat dezen zich van elke vijandelijke daad jegens het vijandelijk leger zouden onthouden. Deze aanbevelingen blijven van kracht. Enkel het Belgische leger heeft, samen met de dappere troepen der verbondenen, de eer en het recht, om het land te verdedigen en alleen daarvan mag het Belgische volk de bevrijding van het land verwachten.

Tot zover het schrijven, dat ook kerkrechtelijk van betekenis is, en dat heden in alle katholieke parochies werd bekend gemaakt.

Vóór de openbaarmaking van de stoutmoedige herderlijke brief, is nog een en ander omgegaan, en het blijft de vraag, of achteraf nog niet iets gebeuren gaat.

Bij de geestelijkheid der parochies bezuiden Vilvoorde werd het schrijven reeds in beslag genomen.

5 januari 1915

Berlijn, 4 januari. Het Belgische spoorwegverkeer is op 1 januari in zijn gehele omvang door de Duitse overheid hervat. Ongeveer 8000 spoorwegbeambten en bedienden van het Duitse spoorwegpersoneel zijn de laatste dagen naar België vertrokken; onder dezen bevinden zich 1100 spoorwegbeambten uit Beieren.

Wij hebben het overzicht van het Amerikaanse hulpcomité voor België, over de week die eindigde op 28 december, ontvangen. Er zijn in die week uit Rotterdam 2221 ton (van 2240 pond) tarwe en 2611 colli kleren en andere artikelen naar België gezonden. Met de voorafgaande zendingen mee 50.776 ton levensmiddelen en 3520 colli kleren en andere artikelen. Uit de rekening en verantwoording, lopende van 22 oktober tot 26 december, blijkt dat er een kas- en banksaldo is van 1.354.645 pond. Het comité schat de uitstaande vorderingen voor inkopen en vrachten op 1.400.00 pond. Er worden nog 39 schepen met levensmiddelen uit Amerika hier verwacht tussen heden en 12 april.

Te Brugge zijn volgens de Tijd vier personen gerechtigd heen en weer naar Nederland te gaan. Het zijn een drietal raadsleden met een schepen, die aangewezen zijn om te zorgen voor de bevoorrading der gemeente. Eerst weigerden ze, daar de Duitsers alleen verlof wilden verlenen op voorwaarde, dat de Duitsers een gedeelte van die levensmiddelen konden terugkopen. De burgemeester raadde hen echter aan, verstandig te zijn, daar anders ook de bevolking moet verhongeren, en deze wellicht zou overgaan tot het plunderen van particuliere huizen. Uit medelijden

met de bevolking alleen legt men zich nu neer onder die onrechtmatige bepaling.

De brief van kardinaal Mercier.

De correspondent van De Tijd te Roosendaal meldt:

Naar aanleiding van het herderlijk schrijven van zijne eminentie, kardinaal Mercier, bisschop van Mechelen, is zijne eminentie in hechtenis genomen. Door geheel België hebben politie en justitie in alle parochies een onderzoek ingesteld om het stuk op te sporen en zo mogelijk te vernietigen. Verscheidene priesters zijn in hechtenis genomen, doch velen van hen werden na enige uren weer op vrije voeten gesteld.

Zondag had in de Onze Lieve Vrouwekerk te Antwerpen de plechtige opdracht plaats van België aan het Heilig Hart, welke plechtigheid oorspronkelijk door kardinaal Mercier zou geleid worden. Duizenden konden geen plaats vinden in de overvolle kerk. Het lof kon tot veler teleurstelling niet door kardinaal Mercier gecelebreerd worden. Dit geschiedde door de deken van Antwerpen. De deken hield een sermoen, waarin zinspelingen op het schrijven van kardinaal Mercier voorkwamen en betuigingen van trouw. Na het sermoen hield ook de bekende socioloog en geliefde redenaar, pater Rutten o.p. een toespraak, waarin hij o.a. zegde: Antwerpen heeft altijd behoord aan de Antwerpenaren en zal ook in de toekomst aan de Antwerpenaren blijven. Eigenlijk zou zijne eminentie, onze geëerbiedigde en veel beminde kardinaal, op de plaats moeten staan van waar ik thans het woord tot u richt, maar door een buitengewone omstandigheid is zijne eminentie belet om in ons midden aanwezig te zijn.

De redevoeringen van de deken van Antwerpen en pater Rutten maakten diepe indruk. Vele Duitse soldaten waren in de kerk aanwezig. De voorste banken waren ingenomen door Duitse officieren. Om geen nog groter opzien te baren dan reeds geschiedt door de Duitse actie tegen het rondschrijven van kardinaal Mercier wordt deze gevangen gehouden en bewaakt in het aartsbisschoppelijk paleis te Mechelen.

7 januari 1915

De Amerikaanse levensmiddelen voor België.

Washington, 6 januari. De Amerikaanse gezant te Berlijn heeft de verzekering ontvangen, dat Duitsland de stoomschepen die uit de Verenigde Staten levensmiddelen naar Nederland vervoeren, om de Belgen te helpen, zelfs indien dit Engelse of Franse schepen waren, ongemoeid zal laten.

In verband met de gevangenneming van kardinaal Mercier ontlenen wij nog het volgende aan De Tijd:

Ook de drukker van het rondschrijven, hetwelk zijne eminentie kardinaal Mercier heeft uitgevaardigd, is door de Duitsers gevangen genomen, doch later weer vrijgelaten onder beding dat hij zich ter beschikking van de justitie blijft stellen. Hij zal zich hebben te verantwoorden. Deze drukker is de heer H. Dessain, de bekende uitgever der brevieren en katholieke kerkboeken, die van de paus het recht verkreeg, de titel "Drukker van de Heilige stoel" te voeren. De heer Dessain was sedert enige tijd waarnemend burgemeester van Mechelen en broer van de vorige burgervader.

Zodra de Duitsers er achter waren gekomen, dat de herderlijke brief per koerier in het aartsbisdom Mechelen was rondgezonden,

werden soldaten in auto's uitgestuurd, om in alle pastorieën huiszoekingen te doen. Sommige geestelijken konden onder Duitse dwang slechts een commentaar geven op het schrijven, hetwelk hun belet was voor te lezen, anderen moesten de voorlezing staken tijdens de heilige mis, nog anderen werden gevangen genomen en na een verhoor over de mate, waarin zij hadden deelgenomen aan de verspreiding, weer vrijgelaten.

In sommige dorpen zijn de pastoors uit de sacristie of de biechtstoel gehaald. Te Essen kon de deken aldaar tijdens de eerste heilige mis de brief voorlezen. Daarna moest hij hem in het bijzijn van de Duitse commandant aan de burgemeester overhandigen.

De vrijheidsberoving van de kardinaal gaat gepaard met de militaire censuur op geheel zijn verkeer. Het paleis is geïsoleerd en staat onder militaire bewaking.

Jongstleden zondag heeft de commandant van Brussel een onderhoud gehad met de kardinaal, hetwelk het karakter had van een verhoor.

In al de parochies rondom Mechelen en Antwerpen zijn schildwachten voor de pastoorswoningen geplaatst. Ook stonden vorige zondag in sommige kerken schildwachten met het geweer aan de voet bij de opgang der preekstoelen, om de voorlezing van de herderlijke brief te beletten.

Te Antwerpen moesten in enkele kerken de priesters, die het herderlijk schrijven wilden voorlezen, de kansel verlaten. Zij moesten verklaringen ondertekenen om dit ook de volgende dagen niet te doen. Alleen in de Sint Amanduskerk geschiedde de lezing regelmatig onder alle heilige missen.

In Duitsland is het volgende officieus communiqué verspreid: “Iedereen, anti of pro Duits, zal de kardinaal volkomen gelijk geven als hij in zijn herderlijk schrijven de burgerlijke bevolking in deze voor haar ongetwijfeld zeer moeilijke tijd troost inspreekt en haar tot kalmte maant. De kardinaal ziet echter de positie, de rechten en de plichten van de kerk verkeerd in, wanneer hij zich met zijn herderlijk schrijven mengt in de politieke strijd der naties.”

Voor een geheel bijzondere aangelegenheid is dezer dagen te Rome aangekomen mgr. Deploige, opvolger van kardinaal Mercier als bestuurder van het filosofisch instituut te Leuven. Mgr. Deploige was de drager van documenten over de toestand in België, de verwoesting der universiteit te Leuven, naamlijsten der in alle Belgische bisdommen gefusilleerde priesters enz. Vóór zijn vertrek uit België had hij een lang onderhoud met kardinaal Mercier, die hem met een gewichtige zending belastte.

In verband met de gevangenneming van kardinaal Mercier ontlenen wij nog het volgende aan De Tijd:

Ook de drukker van het rondschrijven, hetwelk zijne eminentie kardinaal Mercier heeft uitgevaardigd, is door de Duitsers gevangen genomen, doch later weer vrijgelaten onder beding dat hij zich ter beschikking van de justitie blijft stellen. Hij zal zich hebben te verantwoorden. Deze drukker is de heer H. Dessain, de bekende uitgever der brevieren en katholieke kerkboeken, die van de paus het recht verkreeg, de titel “Drukker van de Heilige stoel” te voeren. De heer Dessain was sedert enige tijd waarnemend burgemeester van Mechelen en broer van de vorige burgervader.

Zodra de Duitsers er achter waren gekomen, dat de herderlijke brief per koerier in het aartsbisdom Mechelen was rondgezonden,

werden soldaten in auto's uitgestuurd, om in alle pastorieën huiszoekingen te doen. Sommige geestelijken konden onder Duitse dwang slechts een commentaar geven op het schrijven, hetwelk hun belet was voor te lezen, anderen moesten de voorlezing staken tijdens de heilige mis, nog anderen werden gevangen genomen en na een verhoor over de mate, waarin zij hadden deelgenomen aan de verspreiding, weer vrijgelaten.

In sommige dorpen zijn de pastoors uit de sacristie of de biechtstoel gehaald. Te Essen kon de deken aldaar tijdens de eerste heilige mis de brief voorlezen. Daarna moest hij hem in het bijzijn van de Duitse commandant aan de burgemeester overhandigen.

De vrijheidsberoving van de kardinaal gaat gepaard met de militaire censuur op geheel zijn verkeer. Het paleis is geïsoleerd en staat onder militaire bewaking.

Jongstleden zondag heeft de commandant van Brussel een onderhoud gehad met de kardinaal, hetwelk het karakter had van een verhoor.

In al de parochies rondom Mechelen en Antwerpen zijn schildwachten voor de pastoorswoningen geplaatst. Ook stonden vorige zondag in sommige kerken schildwachten met het geweer aan de voet bij de opgang der preekstoelen, om de voorlezing van de herderlijke brief te beletten.

Te Antwerpen moesten in enkele kerken de priesters, die het herderlijk schrijven wilden voorlezen, de kansel verlaten. Zij moesten verklaringen ondertekenen om dit ook de volgende dagen niet te doen. Alleen in de Sint Amanduskerk geschiedde de lezing regelmatig onder alle heilige missen.

In Duitsland is het volgende officieus communiqué verspreid: “Iedereen, anti of pro Duits, zal de kardinaal volkomen gelijk geven als hij in zijn herderlijk schrijven de burgerlijke bevolking in deze voor haar ongetwijfeld zeer moeilijke tijd troost inspreekt en haar tot kalmte maant. De kardinaal ziet echter de positie, de rechten en de plichten van de kerk verkeerd in, wanneer hij zich met zijn herderlijk schrijven mengt in de politieke strijd der naties.”

Voor een geheel bijzondere aangelegenheid is dezer dagen te Rome aangekomen mgr. Deploige, opvolger van kardinaal Mercier als bestuurder van het filosofisch instituut te Leuven. Mgr. Deploige was de drager van documenten over de toestand in België, de verwoesting der universiteit te Leuven, naamlijsten der in alle Belgische bisdommen gefusilleerde priesters enz. Vóór zijn vertrek uit België had hij een lang onderhoud met kardinaal Mercier, die hem met een gewichtige zending belastte.

In tegenspraak met het bericht, dat in België door de Duitsers het gehele spoorwegverkeer hersteld is, wordt ons gemeld, dat in de provincie Luik geen enkele spoorweg in gebruik is. Zelfs de dienst tussen Luik en Brussel en ook de overige dienst geschiedt door de Buurtspoorwegen waarop Belgisch personeel dienst doet.

Sedert enige dagen mogen ook deze trams na 8 uur 's avonds de grens niet meer over en zo zien de reizigers, die per middagtrein naar Maastricht willen terugkeren en in Herstal op de tram uit Luik moeten wachten, die meestal te laat is, zich genoodzaakt in Bassenge te blijven, omdat de tram, waarin men moet overstappen, niet op de aansluiting wacht, omdat hij dan niet meer vóór het vastgestelde uur de grens over zou zijn.

Uit het land van Luik wordt gemeld:

In de kolenmijnen te Wandre zijn nu ongeveer 400 arbeiders aan het werk getogen. Al werken zij slechts 4 dagen per week, ze verdienen tenminste zoveel, dat ze zichzelf kunnen onderhouden.

Er is genoeg vraag in Nederland naar de magere antraciet, die daar wordt gewonnen. Aan twee firma's wordt geregeld verzonden. Industriekolen zijn er niet te krijgen.

De nood in België.

Londen, 7 januari. De voorzitter van de Belgische ondersteuningscommissie is van een rondreis in België teruggekeerd. Hij beschreef de uitgebreide maatregelen tot voeding van de bevolking onder gemeenschappelijke leiding van Amerikanen en Belgen met vijftigduizend helpers. De commissie verstrekt brood aan 5.600.000 mensen tot een gezamenlijk bedrag van 700.000 pond per maand en aan 1.400.000 geheel behoeftigen tot een bedrag van 500.000 pond per maand. De laatste categorie is geheel afhankelijk van de liefdadigheid van Europa. Het rijke België is nu arm en leeft van een rantsoen van 10 ons brood per dag. Meer dan honderd miljoen pond meel is er maandelijks nodig en de voorraden zijn nauwelijks voldoende om aan de vraag te beantwoorden.

De voorzitter uitte zijn warme waardering voor de welwillendheid van de Nederlandse autoriteiten, die het transport hadden vergemakkelijkt.

In de Daily Telegraph schat een deskundige de beschikbare voorraad tarwe in de wereld buiten Duitsland en Oostenrijk-Hongarije op 12 tot 15 procent boven de vraag.

Kardinaal Mercier.

Naar ons uit zeer goede bron wordt verzekerd, kan het dezer dagen verspreide bericht, dat kardinaal Mercier en verschillende Belgische priesters gevangen zijn genomen of in hun woningen bewaakt worden, met de meest mogelijke stelligheid worden tegengesproken.

8 januari 1915

Briefwisseling met België.

De gelegenheid, die tot dusver bestond om door bemiddeling van het provinciaal inlichtingsbureau te Middelburg en verder door de goede zorgen van het Antwerpse comité brieven naar Antwerpen te verzenden, is, naar de Middelburgsche Courant meldt, op last van de Duitse overheid opgeheven.

Wel bestaat er nog gelegenheid, langs deze weg inlichtingen te verkrijgen van strikt neutrale aard. De aanvragen, die door een der inlichtingsbureaus zelf moeten worden ingediend, zijn aan strenge censuur onderhevig.

De tegenspraak in ons vorig avondblad van het bericht omtrent een bewaking of gevangenhouding van kardinaal Mercier en verschillende Belgische priesters, wordt nu ook in een telegram van Wolff's bureau uit Berlijn bevestigd.

De gouverneur-generaal van België heeft besloten, dat over de leden van de vroegere burgerwacht toezicht zal worden uitgeoefend. Al de personen die van de vroeger bestaande burgerwacht deel hebben uitgemaakt, welk ook het tijdstip is, waarop zij hun wapens hebben neergelegd, moeten zich op het bureel der artilleriekazerne te Lier op de controlelijsten laten inschrijven. Daarbij moet ieder lid van de burgerwacht, om te

bewijzen dat het zich voortaan als vreedzaam burger zal gedragen, de volgende verklaring afleggen:

“Ik (naam, beroep enz.) verklaar bij wijze van eed, tijdens de tegenwoordige oorlog niet meer tegen Duitsland de wapens op te nemen, buitendien mij ook aan geen vijandelijke daad jegens de militaire en burgerlijke overheid schuldig te zullen maken.”

Wie deze verklaring weigert af te leggen, wordt als krijgsgevangene beschouwd.

’s Maandags van iedere week zal een bijeenkomst van de op de lijsten ingeschreven leden der vroegere burgerwacht plaats hebben in de kazerne der artillerie te Lier.

Overtredingen van deze verordeningen zullen volgens kriegsrecht gestraft worden.

Voor het overige kunnen de leden der burgerwacht hun gewone bezigheden blijven waarnemen.

Aan een beschrijving van de heer Herbert Hoover, voorzitter der Belgische steuncommissie, ontlene wij dat aan de Franse bevolking in het Maasdal, even bezuiden de Belgische grens, hulp is geboden. Daar verkeren de arme boeren en landarbeiders, ongeveer 10.000 in aantal, in nog droeviger omstandigheden dan de Belgen. Velen zijn er reeds van gebrek gestorven en de commissie heeft gemeend van haar beperkte voorraad levensmiddelen, toch een deel aan deze mensen te moeten afstaan.

Hoe beperkt de voorraad ter beschikking van de commissie is, blijkt wel uit de mededeling dat zij slechts tot 15 februari strekt. “Als er voor die tijd geen raad geschapt wordt, zal de wereld voor de

grootste tragedie der geschiedenis staan; het mogelijke uitsterven van een geheel volk.” Daarom wekt de heer Hoover alle mensenvrienden op de commissie tijdig van het nodige te voorzien.

Men meldt uit Antwerpen:

Mensen, die - misschien niet alleen op hygiënische gronden - het naar veler inzien gezonde bruin brood voor minder verteerbaar houden, zullen blij zijn met het bericht van één van onze bladen, dat “voorspelt”, dat we eerlang weer wittebrood gaan krijgen. Dank zij de aanzienlijke toevoer van zuiver wit Amerikaans meel zou dit mogelijk worden. De prijs van het wittebrood zou dan op 25 centiemen komen, wat tenslotte een dure versnapering moet heten.

Onlangs berichtten wij het volgende:

“Dat er een bijna algemene stilstand is in de diamantnijverheid te Antwerpen, wordt bewezen door het feit, dat er op de ongeveer 5000 molens, welke in die stad zijn, op het ogenblik slechts rond 200 draaien.”

De algemene Nederlandse diamantbewerkerbond tekent hierbij protest aan in zijn weekblad:

De zaak wordt hier nog te rooskleurig voorgesteld. Naar ons uit de beste bron wordt bericht, zijn op het ogenblik te Antwerpen ten hoogste 60 molens bezet.

Rotterdam – Voor de Belgen.

Het stoomschip Calcutta is uit Halifax alhier aangekomen met 3000 ton tarwe en 1000 ton andere levensmiddelen voor de Belgen. Dit is een geschenk van Montreal.

Kardinaal Mercier.

De correspondent van De Tijd te Roosendaal deelt nader mee, dat kardinaal Mercier nog op dit ogenblik in zover van zijn vrijheid is beroofd, dat hij Mechelen niet mag verlaten.

De deken van Antwerpen, mgr. Cleynhens, heeft dit de correspondent nog hedenmorgen om zeven uur, nadat hij een bijzondere koerier uit Mechelen had ontvangen, met de meeste beslistheid bevestigd. Men wacht uit Berlijn een nadere beslissing.

De drukker van het herderlijk schrijven van kardinaal Mercier, de heer Dessain, is veroordeeld tot een boete van 500 mark of 50 dagen hechtenis.

Verder verzekert de correspondent van De Tijd, dat vijf priesters van zaterdagmiddag tot zondagmorgen hebben gevangen gezeten. De betrokkenen zijn bereid hiervan beëdigde getuigenissen af te leggen.

9 januari 1915

De aartsbisschop van Mechelen.

Berlijn, 8 januari. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung bevat heden de volgende kennisgeving:

Kardinaal Mercier, de aartsbisschop van Mechelen, heeft met kerstmis een herderlijke brief aan zijn diocesanen gericht, die volgens zijn opdracht op de 1^e januari en de daaropvolgende zondagen op de kansel moest worden voorgelezen.

De brief bevat, naast zuiver godsdienstige, een reeks van politieke uiteenzettingen, die niet overeen te brengen zijn met de

tegenwoordige toestand van de bezetting van België en derhalve het Duitse bestuur verplichtten maatregelen te nemen tegen verdere verspreiding.

Toen de gouverneur-generaal hem hierop opmerkzaam had gemaakt, heeft kardinaal Mercier schriftelijk en mondeling verklaard dat hij in geen dele heeft bedoeld door zijn rondschrijven opwinding te veroorzaken. Hij heeft zich integendeel laten leiden door het doel, de bevolking tot kalmte aan te manen en haar, onder eerbiediging van haar vaderlandse gevoelens, aan te manen om zich te schikken naar het bestaande Duitse bewind.

Daar echter de gouverneur-generaal omtrent het rondschrijven een andere mening bleek toegedaan en er een opwindende uitwerking van duchtte, heeft de kardinaal verklaard af te zien van de uitvoering van zijn opdracht aan de hem ondergeschikte geestelijkheid, om de brief voor te lezen en aan de inhoud ervan bekendheid te geven.

De gouverneur-generaal had reeds voordien de voorlezing en verspreiding van de herderlijke brief verboden.

Hiermee kan de aangelegenheid als geëindigd worden beschouwd.

Er zijn tot nu toe te Antwerpen nog altijd abonnees der waterleiding die geen water bekomen, anderen – en die zijn niet beter – krijgen te veel om van dorst te sterven en te weinig om er van te blijven leven. Aardig is het, zegt Antwerpsche Tijdingen – dat het ontvangen van het abonnementsgeld met de sterkste regelmatigheid gedaan wordt.

Hetzelfde blad klaagt over de schaarste aan petroleum.

“Het is al iets geweest met de petrol. Men ziet heel de stad door, vrouwen en mannen, zelfs kinderen met petrolkannen gaan naar de Hersteinstraat, uithoek der Oude Lei! Voor de bewoners van de Dam, Looibroek, Zurenborg, Kwetterwei en het Dokkenkwartier is het petroldepot ruim een half uur van hun woonst gelegen! Zou het nu niet te regelen zijn, dat in elke wijk der stad een of twee der grote petrolwagens werden gevoerd om daar dit product te laten verhandelen?

Van die soort wagens heeft de petrolmaatschappij er genoeg; zij zou aldus iedereen tevreden stellen.

Nu staan er honderden personen in de Hersteinstraat minstens een paar uur te wachten vooraleer bediend te kunnen geraken.

Berlijn, 9 januari. Een deel van de buitenlandse pers maakt met doorzichtige oogmerken melding van een inhechtenisneming en internering van kardinaal Mercier en van andere Belgische geestelijken. Het bericht is, naar wij (d.i. Wolff – Redactie) vernemen, geheel uit de lucht gegrepen.

Rome, 8 januari. Zij die toegang hebben tot de paus, verklaren dat de paus alles wenst te doen om neutraal te blijven. Hoewel hij zich de ernst van de aan de katholieke kerk aangedane belediging niet ontveinst, indien kardinaal Mercier op onrechtvaardige wijze in hechtenis is genomen, wacht de paus volledige officiële en onpartijdige berichten af, voordat hij zich een oordeel vormt over hetgeen gebeurd zou zijn.

De aartsbisschop van Mechelen.

Rome, 8 januari. De Duitse regering heeft het Vaticaan opheldering gegeven over de behandeling van kardinaal Mercier. Zij verklaart

daarin de bewering, dat de kardinaal gevangen is genomen, zijn paleis niet heeft mogen verlaten of verhinderd is het te verlaten, voor ongegrond.

“De Duitse autoriteiten, vervolgt de mededeling dan, op wie de moeilijke en kiese taak rust de vrede te handhaven en de vijandige bevolking te overtuigen van haar goede gezindheid, heeft alleen tot de kardinaal het beleefd verzoek gericht, zich te onthouden van enige handeling, die door bemoeilijking van de vervulling van hun plicht tenslotte zou leiden tot ernstig gevaar en nadeel voor de bevolking.”

“Door zo te handelen, gaat de verklaring voort, beoogden de Duitse autoriteiten ook een christelijk beginsel te huldigen, dat bijzonder dierbaar aan de dienaren der kerk moet zijn, namelijk bloedvergieten te vermijden; daar immers alles wat zelfs indirect tot beweging, oproer en onlusten kan leiden, strenge maatregelen van de troepen tot herstel van de orde nodig zou hebben gemaakt.”

10 januari 1915

Wij hebben het overzicht van het Amerikaanse hulpcomité voor België, over de week, eindigend op 4 januari, ontvangen. Er zijn in die week uit Rotterdam 2763 ton (van 2240 pond) tarwe, 2996 ton meel, 1126 ton rijst, 389 ton zout en andere artikelen naar België gezonden. Met de voorafgaande zendingen mee 59.421 ton levensmiddelen en andere artikelen. Uit de rekening en verantwoording, lopende van 22 oktober tot 2 januari, blijkt dat er een kas- en banksaldo is van 1.324.715 pond. Het comité schat de uitstaande vorderingen voor inkopen en vrachten op 1.400.000 pond. Er worden nog 44 schepen met levensmiddelen uit Amerika hier verwacht tussen heden en 12 april.

11 januari 1915

Zweden en België.

Enige tijd geleden is in Zweden een comité gevormd, dat ten doel heeft gelden te verzamelen om de ellende in België te helpen lenigen.

In dat comité hebben zitting leden van alle politieke partijen, o.a. ministers en oud-ministers, oud-voorzitters van de ministerraad, begiftigden met de Nobelprijs, aartsbisschoppen, enz.

Aan het manifest, dat door het comité ten bate der Belgen verspreid werd, is het volgende ontleend:

Welke ook het meningsverschil moge zijn dat zich in onze gevoelens, ten aanzien van de oorlog, in ons land heeft geopenbaard, die mannen en vrouwen uit elke kring vinden een punt van aanraking in de spontane sympathie voor het ongelukkige Belgische volk. Wij kunnen er niet aan denken, aan allen, die in verschillende landen onder de gevolgen van deze oorlog lijden, de behulpzame hand te bieden; wij hebben binnen onze eigen landsgrenzen veel ellende te verzachten. Zij die, desniettemin, iets wensen te doen voor hen, die lijden door de oorlog, kunnen dus niet beter doen dan hun pogingen te richten op het lenigen van de nood van het volk, dat door de oorlog het zwaarst is getroffen.

Uit inlichtingen, van verschillende zijden ontvangen, blijkt, dat een aanzienlijk aantal Belgen, voornamelijk ouden van dagen, vrouwen en kinderen zich in ballingschap bevinden, gebrek lijdend aan alles en in vele gevallen niet ver zijn van de hongerdood. Alleen reeds in Nederland bevinden zich, naar men ons heeft medegedeeld, bijna

een miljoen vluchtelingen, waaronder verscheidene tienduizenden kinderen, die van hun ouders gescheiden zijn.

De grootse steun, door het Nederlandse volk verleend, zou onmogelijk voldoende kunnen zijn om in deze ontzettende nood te voorzien. Andere volken, grote en kleine, hebben zich op hun beurt, met een zeldzame opofferingsgezindheid beziel, beijverd om te hulp te komen. Het is dus dringend noodzakelijk om in een daad om te zetten het medelijden, dat zo spontaan geboren is uit de steeds toenemende aaneengeslotenheid en sympathie, in het bijzonder sterk levend bij een volk, dat even klein is als het Belgische en dat het geluk heeft onzijdig te kunnen blijven.

De ondertekenaars van het manifest nodigen het Zweedse volk uit van hun bijdragen op de rondgezonden lijsten te doen blijken.

Verkeer met België.

De Duitse kommandantur te Antwerpen heeft bepaald, dat met de stoomboot Administrateur de Badts niemand meer naar Antwerpen mag worden vervoerd, die niet voorzien is van een Duitse pas. Deze bepaling zal zo streng mogelijk worden gehandhaafd. Totnogtoe werden personen, die niet in het bezit waren van een Duitse pas, oogluikend toegelaten.

Daar de meeste passagiers, die vandaag naar Antwerpen wilden gaan, geen Duitse pas hadden, is de Administrateur de Badts niet van Vlissingen vertrokken.

Passen om uit Antwerpen terug te keren worden in het geheel niet afgegeven.

Rotterdam – Voor de Belgen.

Het stoomschip Kentigern is uit New York alhier aangekomen met 6450 ton tarwe, een schip uit New Orleans bracht 5337 ton tarwe, en een ander uit Philadelphia kwam met 6857 ton tarwe, alles was bestemd voor de Belgen. De tarwe die met de Ferrona uit Philadelphia kwam is een gift van de Rockefellerstichting.

Dat er gebrek aan petroleum in België is, blijkt wel uit het feit, dat een vat petroleum, dat in Holland met ongeveer 20 gulden betaald wordt, in België 50 tot 60 gulden kost.

Uit Sas van Gent wordt aan de Tijd medegedeeld dat de postdienst met Gent en Oost-Vlaanderen, door middel van het Nederlandse consulaat te Gent vandaag, waarschijnlijk voorlopig, opgeheven is. Volgens geruchten zou het Duitse bestuur in België zelf een postdienst instellen voor Oost-Vlaanderen. Naar men verneemt, bestaat er uitsluitend voor handelsbrieven nog enige mogelijkheid om in België besteld te worden.